

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง "ชื่อชุมชนนี้มีความหมาย" เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายพร้อมประวัติความเป็นมาของชุมชนในเขตอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยา เน้นประวัติการบอกเล่าจากผู้อาวุโส และผู้รอบรู้ทั้งหลาย ประกอบกับการใช้เอกสารต่างๆ เท่าที่หาได้ซึ่งมีอยู่น้อยมาก

ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งชื่อตามลักษณะทางธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อม โดยชื่อชุมชนหนึ่งอาจมีชื่อเรียกอย่างอื่นแตกต่างกันไปได้ตามภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ (ชนเผ่า) ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ ซึ่งชื่อชุมชนส่วนใหญ่มาจากภาษาไทยใหญ่ (ไต) ทั้งนี้เพราะพื้นที่อำเภอปางมะผ้า อยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐฉานของพม่า มีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่ทั่วไป วัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ได้ดำรงอยู่อย่างสืบเนื่องมานาน จึงทำให้มีอิทธิพลด้านเศรษฐกิจการเมืองการปกครองสูงกว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชนเผ่าอื่น ๆ ที่มักเป็นชนกลุ่มน้อยชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

สำหรับชื่อชุมชนของชาวเขานั้นพบว่า ชาวเผ่ามูเซอ หรือ ที่เรียกตนเองว่า "ลาหู่" (ประกอบด้วย มูเซอแซเหล และมูเซอแดง) เป็นเพียงชนเผ่ากลุ่มเดียวที่นิยมใช้ชื่อผู้นำในหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อชุมชนของตน

Abstract

This research concerns the meaning and origin of the names of communities in Pang Ma Pha district of Mae Hong Son province. The author uses anthropological methodology, focussing on oral traditions related by community elders and other key informants. In addition, the author has referenced related documents and publications.

The results of the study indicate that most communities are named after natural features and local environmental elements. Some communities can have more than one name. These extra names are often in the local ethnic language. Most communities have names in the Thai Yai language. Pang Ma Pha district in Mae Hong Son borders the Shan State in Myanmar, where Thai Yai is the predominant ethnic group. Thai Yai immigrants have lived in Pang Ma Pha for a long time and their language, culture, economy and political influence has dominated the district.

Amongst the various ethnic groups, the study concludes that the Lahu are unique in naming their community after their leader or headman.

* ข้อมูล ณ ปัจจุบันในบทความนี้ คือ ปี พ.ศ. 2547

** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยแห้ง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1)

อำเภอปางมะผ้าตั้งอยู่ทางตอนเหนือของ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีพื้นที่ 1,094 ตารางกิโลเมตร จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2539 พื้นที่กว่าร้อยละ 95 เป็นภูเขา มีลำน้ำสายสำคัญได้แก่ ลำน้ำแม่อู่มอง ลำน้ำ ลาง และลำน้ำของ คำว่า “ปางมะผ้า” มาจากภาษา ไทยใหญ่ (ไต) ว่า “ปางหมากผ้า” คำว่า “ปาง” หมายถึง ที่พักอาศัยชั่วคราว และคำว่า “หมากผ้า” หมายถึง มะนาว รวมความได้ว่า บริเวณที่พักชั่วคราวที่สามารถ หามะนาวมาปรุงเป็นอาหารได้ เหตุที่มีชื่อเรียกเช่นนี้เป็น เพราะสมัยก่อนเมื่อครั้งยังไม่มียถนนทางรถยนต์ บริเวณ พื้นที่อำเภอปางมะผ้าเป็นจุดพักแรมของผู้คนที่เดินทาง ไปมาระหว่างเชียงใหม่กับแม่ฮ่องสอน ซึ่งต้องอาศัยการ เดินเท้า รอนแรมไปตามป่าเขาที่ใช้เวลาเดินทางนานนับ สัปดาห์ในฤดูแล้ง และอาเจียนเกือบเดือนในฤดูฝน เนื่อง จากน้ำตามลำห้วยเพิ่มสูงขึ้นและไหลเชี่ยว ไม่สามารถ ข้ามได้ ต้องนอนรอให้น้ำลดลง ผู้คนที่เดินทางจะต้อง แบกหามสัมภาระติดตัวไปด้วย หากสิ่งของมีปริมาณ มาก ๆ ก็จะต้องจ้างแรงงานสัตว์บรรทุกสินค้าและสัมภาระ ต่าง ๆ ได้แก่ วัวต่าง ม้าต่าง ผู้คนที่เดินทางส่วนมากมัก เลือกหยุดพักหลบฝนนอนกันชั่วคราวที่นี้ก่อนเดินทางต่อไป และบริเวณที่พักนี้สามารถหามะนาวมาปรุงอาหารเป็น กับข้าวกินกันได้ง่าย จึงเรียกชื่อว่า “ปางหมากผ้า” ต่อมา คนไทยภาคกลางฟังและเขียนเพี้ยนเสียงเป็น “ปางมะ ผ้า”

จากสภาพพื้นที่ของอำเภอปางมะผ้าที่อุดมไปด้วยป่าเขาสลับซับซ้อน มีชนเผ่าหลากหลาย และมีถ้ำ จำนวนมากซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นโครงศพ มนุษย์สมัยอดีตกว่า 1,000 ปีล่วงมาแล้ว จึงกลายมาเป็น คำขวัญประจำอำเภอว่า “ถิ่นผีแมน แดนร้อยถ้ำ งามล้ำขุนเขา รวมเผ่าชาวคอย”

อำเภอปางมะผ้า ปัจจุบันมีอยู่ 4 ตำบล รวม 38 หมู่บ้าน และ 19 หย่อมบ้านบริวาร¹ แต่ละตำบลมีชื่อ หมู่บ้านและชื่อหย่อมบ้าน² พร้อมทั้งความหมายที่บอกถึง ประวัติความเป็นมาของชุมชนแต่ละแห่ง คือ

1. **ตำบลนาปูป้อม** ประกอบด้วยหมู่บ้าน และหย่อม บ้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

บ้านนาปูป้อม, หมู่บ้านและตำบล หมู่ที่ 1 อยู่ในตำบล นาปูป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านนาปูป้อม เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) ตั้ง ชื่อตามประวัติที่ว่า พ่อเฒ่าป้อมมานูกเบิกทำนาอยู่ที่นี่ ก่อน คนทั่วไปจึงเรียกพื้นที่แถบนี้ว่า “นาปูป้อม” คือ เป็น นาของพ่อเฒ่าป้อมนั่นเอง

บ้านปางตอง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 2 อยู่ในตำบลนาปูป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านปางตอง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามลักษณะของต้นไม้ มาจากภาษาไทยใหญ่ (ไต) “ปางตอง” คำว่า “ปาง” หมายถึง ที่พักชั่วคราว ส่วนคำว่า “ตอง” นั้นมาจากชื่อ ไม้ตอง ซึ่งเป็นไม้ยืนต้น ชนิดหนึ่ง ลำต้นมีหนามแหลมโดยรอบ มีทั้งชนิดที่ต้นเป็น ดอกสีส้ม (แดง) และต้นเป็นดอกสีเหลือง ดอกของไม้ ตองนี้มีชาวบ้านนำมาปรุงอาหารกิน

บ้านปางบอน, หมู่บ้าน หมู่ที่ 3 อยู่ในตำบลนาปูป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านปางบอน เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง มาจากเสียงภาษาไทยใหญ่ (ไต) ว่า “ปางบ่อง” คำว่า “ปาง” หมายถึง ที่พักชั่วคราว ส่วนคำว่า “บ่อง” หมายถึง ไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่ชาวไทยใหญ่เรียกว่า “ไม้บ่อง”

บ้านน้ำฮูผาเสื่อ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 4 อยู่ในตำบลนาปู ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านน้ำฮูผาเสื่อ เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่มีน้ำไหลออกจากภูแล้ว ไหลไปตามลานหินผาที่ลาดราบ ลักษณะทางธรรมชาติ เช่นนี้ ภาษาชาวไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า “น้ำฮูผาเสื่อ”

บ้านห้วยน้ำโป่ง, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านน้ำสุผา
เสือ

บ้านห้วยน้ำโป่ง เป็นหย่อมบ้านชาวลัวะ ตั้งชื่อ
ตามลักษณะภูมิประเทศ ที่ชุมชนอยู่ติดลำห้วยที่มีน้ำ
ไหลผ่าน และมีดินโป่งอยู่ใกล้ๆ ดินโป่ง คือ บริเวณพื้นที่
มีดินเค็มสัตว์ชอบกิน ซึ่งภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกดิน
โป่งว่า “ปุง” และใกล้กับบ้านห้วยน้ำโป่ง มีชื่อพื้นที่
แห่งหนึ่ง เรียกว่า โป่งสามปึก ซึ่งมีตำนานเล่าว่า นาย
พรานคนหนึ่งล่ากวางตัวใหญ่ได้ที่นี้ กวางตัวใหญ่มาก
เขาไม่สามารถแบกเนื้อกวางกลับไปเที่ยวเดียวได้ ต้องเดิน
ไปกลับเพื่อแบกเนื้อกวางกลับไปพักถึงสามเที่ยว ภาษา
คำเมืองเรียกว่า “สามปึก” จึงได้เรียกชื่อโป่งนี้ว่า “โป่ง
สามปึก”

บ้านหนองหอย, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านน้ำสุผา
เสือ

บ้านหนองหอย เป็นหย่อมบ้านชาวไทยใหญ่ (ไต)
ตั้งชื่อตามลักษณะของหนองน้ำที่มีหนองขุดชุม
ปัจจุบันมีชาวปะโอ หรือตองสู เข้ามาอาศัยอยู่ปะปนด้วย

บ้านปุงยาม, หมู่บ้าน หมู่ที่ 5 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม
อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านปุงยาม เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อยู่
อาศัยมาแล้วประมาณ 47 ปี ตั้งชื่อตามลักษณะของหมู่
บ้านซึ่งมีถ้ำอยู่ใกล้ๆ ภายในถ้ำมีขี้ค้างคาวมาก ซึ่งชาว
บ้านทั่วไปได้เก็บขี้ค้างคาวมาเป็นส่วนประกอบทำดิน
ปลีวป็น ภาษาไทยใหญ่ (ไต) คำว่า “ยาม” หมายถึง
ดินป็นที่มีส่วนผสมกับขี้ค้างคาว ส่วนคำว่า “ปุง” หมายถึง
ภาชนะโลหะที่ใส่ของได้ เช่น ปิบ หรือถัง และเหตุที่
เรียกกันว่า “ปุงยาม” ก็เป็นเพราะ การทำดินปลีวป็นนั้น
จะต้องมีการนำขี้ค้างคาวและส่วนผสมอื่นๆ ใส่ปิบ หรือ
ถังโลหะขณะทำการผสมดินป็น และเมื่อเสร็จแล้ว เพื่อ
ความปลอดภัยจะต้องมีการจัดเก็บไว้ในภาชนะที่ชาว
ไทยใหญ่ (ไต) เรียกกันว่า “ปุง” ด้วยนั่นเอง ชุมชนที่มี
การทำดินปลีวป็นในลักษณะนี้กันมาก ชาวบ้านในถิ่น
อื่นจึงนิยมเรียกชุมชนนี้กันว่า “ปุงยาม” เรื่อยมา

บ้านดอยคุ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 6 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม
อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านดอยคุ เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อยู่
อาศัยมาแล้วประมาณ 100 กว่าปี ตั้งชื่อตามลักษณะ
สภาพพื้นที่ซึ่งมีคูเป็นร่องดินอยู่ใกล้กับดอย จึงเรียกว่า
“ดอยคุ”

บ้านโถ้งนา, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านดอยคุ

บ้านโถ้งนา เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อยู่
อาศัยมาแล้วประมาณ 30 ปี ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิ
ประเทศที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า
“โถ้ง” (ซึ่งตรงกับภาษาไทยภาคกลางว่า “ทุ่ง” หรือ “ท้อง
ทุ่ง”) และมีชาวไทยใหญ่ (ไต) มาปลูกข้าวทำนาที่บริเวณ
นี้ จึงเรียกว่า “โถ้งนา” ชาวบ้านโถ้งนานี้ อพยพมาจาก
บ้านนารเด็ค

บ้านโถ้งสาแล, หมู่บ้าน หมู่ที่ 7 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม
อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านโถ้งสาแล เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต)
อยู่อาศัยมาแล้วประมาณ 42 ปี ชาวบ้านอพยพมาจาก
บ้านไม้ซางหนาม ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่เป็น
พื้นที่ราบลุ่ม หรือท้องทุ่ง ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า
“โถ้ง” และมีต้นไม้ที่ใช้เปลือกมาทำเป็นกระดาดสาแลขึ้น
อยู่มาก ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกต้นไม้ชนิดนี้ว่า “สาแล”
จึงได้เรียกกันว่า “โถ้งสาแล”

บ้านไม้ซางหนาม, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านโถ้งสา
แล

บ้านไม้ซางหนาม เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่า
มูเซอแดง การสำรวจเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2545 มี
ชาวไทยใหญ่อาศัยปะปนอยู่ 2-3 หลังคา ตั้งชื่อตาม
ลักษณะไม้ที่มีอยู่มากบริเวณนี้ คือ ไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่มี
หนามแหลมคม ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกไม้ไผ่ว่า “ไม้
ซาง”

บ้านขอแบะ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 8 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านขอแบะ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามผู้นำชุมชนที่ชื่อว่า “ขอแบะ”³ ชื่อผู้นำสะกดตามเสียงมูเซอแดงด้วยอักษร “ซ” ซ่าง ส่วนชื่อหมู่บ้านทางราชการสะกดด้วยตัวอักษร “ซ” โซ่

บ้านโห่งหลวง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 9 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านโห่งหลวง เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อยู่อาศัยมาแล้วประมาณ 40 กว่าปี ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ ภาษาชาวไทยใหญ่ (ไต) เรียกภูมิประเทศเช่นนี้ว่า “โห่งหลวง” เจ้าหน้าที่ทางการไทยเพี้ยนเสียงเป็น “โห่งหลวง” ขณะที่ในอดีต ชาวไทยใหญ่ (ไต) นิยมเรียกที่นี่ว่า “โห่งแม่หนอน” เนื่องจากเป็นบริเวณพื้นที่ราบ (ภาษาไตเรียกว่า “โห่ง”) อยู่ติดลำห้วยแม่หนอน มีตำนานเล่าว่า นานมาแล้วมีจอมโจรผู้หนึ่งชื่อ นายโพ แลวหยาง ดักขุมคอยปล้นฆ่าพ่อค้าที่สัญจรผ่านไปมาทางแถบนี้ แล้วทั้งศพคนตายในลำห้วยเกิดหนอนตัวโตๆ ลอยไปตามกระแสน้ำ ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกลำห้วยนี้ว่า “ห้วยแม่หนอน” แล้วเรียกชุมชนที่มาอยู่ใกล้ลำห้วยในหุบเขาชื่อว่า “บ้านโห่งแม่หนอน” ขณะที่บางคนเล่าว่า ดินบนคอยเคยถล่มกลิ้งหล่นลงมาทับด้านเหนือของลำห้วยกันน้ำไว้ น้ำด้านล่างจึงแห้ง สัตว์น้ำตายหมด มีหนอนมาปกคลุมซากสัตว์ จึงเรียกกันว่า “ห้วยแม่หนอน” และต่อมาชาวไทยใหญ่ (ไต) อพยพเข้ามาอยู่บริเวณที่ราบใกล้ลำห้วยนี้ จึงเรียกกันว่า “บ้านโห่งแม่หนอน” ต่อมาทางการได้เปลี่ยนชื่อมาใช้คำว่า “โห่งหลวง” เป็นชื่อทางการแทนชื่อเดิม เพราะถือว่ามีความหมายที่เป็นสิริมงคลดีกว่าชื่อเดิม

บ้านโห่งกองเต้า, หมู่บ้าน หมู่ที่ 10 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านโห่งกองเต้า เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อยู่อาศัยมาแล้วประมาณ 27 ปี ภาษาชาวไทยใหญ่ (ไต)

คำว่า “โห่ง” หมายถึง พื้นที่ราบลุ่ม หรือท้องทุ่ง ส่วน “กองเต้า” หมายถึง กองขี้เถ้า ทั้งนี้เพราะในอดีตเคยมีไฟไหม้ไม้ต้นใหญ่ (บางคนระบุว่า เป็นต้นไม้ไผ่ หรือต้นไม้สูง - ไทรป่าชนิดหนึ่ง) ที่บริเวณพื้นที่ราบลุ่มแห่งนี้กลายเป็นกองขี้เถ้าจำนวนมากมาย มีชาวบ้านมาโกยเก็บขี้เถ้าที่นี้แล้วนำไปผสมคั่วเปลือกไม้สาแลเพื่อให้เปื่อยยุ่ยง่าย ซึ่งเป็นกรรมวิธีในการทำกระดาษสาของชาวไทยใหญ่ ซึ่งพวกเขาได้เรียกที่นี่ว่า “โห่งกองเต้า” จนกระทั่งปัจจุบัน

บ้านแก่งป่าเลา, เป็น หมู่บ้านบริวารของบ้านโห่งกองเต้า

แก่งป่าเลา เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) ตั้งชื่อตามลักษณะของธรรมชาติแวดล้อม ด้วยมีแก่ง คือ บริเวณลำห้วยที่น้ำไหลเชี่ยวแรง และมีต้นเลา ซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายต้นอ้อยแต่เล็กกว่าขึ้นอยู่มากจึงเรียกว่า ป่าเลา ขึ้นอยู่สองฝั่งลำห้วย ซึ่งดอกของต้นเลาสามารถนำมาใช้ประโยชน์เป็นไส้หมอนหนุนหัวนอนได้ ชาวบ้านจึงเรียกชุมชนนี้กันว่า “แก่งป่าเลา”

บ้านป่าโหล, หมู่บ้าน หมู่ที่ 11 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านป่าโหล เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามผู้นำที่ชื่อว่า “ป่าโหล”⁴

บ้านปางคอง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 12 อยู่ในตำบลนาปู่ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านปางคอง เป็นหมู่บ้านชาวเผ่าปะโอแดง (ตองสู) ผสมกับชาวไทยใหญ่ (ไต) และมูเซอแดง จัดตั้งโดยโครงการจัดตั้งหมู่บ้านชาวไทยภูเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (หมู่บ้านยามชายแดน) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานแนวทางให้ทหารดำเนินการ คณะกรรมการบริหารโครงการดังกล่าว มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานคณะกรรมการบริหาร หมู่บ้านปางคอง จึงได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 22 กันยายน 2542 แต่เดิมชาวไทยใหญ่เรียกบริเวณแถบนี้ว่า “โหลงจีก” ซึ่งหมายถึง

บริเวณที่มีต้นจ๊กขนาดใหญ่ขึ้นอยู่มากมาย ต้นจ๊ก เป็นไม้ยืนต้นลักษณะคล้ายต้นปาล์มชนิดหนึ่ง แขนยอดในลำต้นของต้นจ๊กสามารถนำมาปรุงเป็นอาหารกินได้

ส่วนคำว่า “ปางคอง” นั้น ชาวบ้านกล่าวว่า ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2530 – 2538 ชุนสาเคยใช้ที่บริเวณนี้เป็นที่เลี้ยงฟักฝูงวัว ควาย ม้า ล่อ จำนวนมาก เสียงของกะพรวนที่ห้อยคอสัตว์ (ภาษาไทยใหญ่-ไต เรียกว่า “สอก”) เหล่านั้นจะดัง “คอง-ลอง คอง-ลอง” เนื่องจากที่นี่เป็นที่พักอาศัยเพียงชั่วคราว (ภาษาไทยใหญ่-ไต เรียกว่า “ปาง”) จึงได้เรียกกันว่า “ปางคอง” และเพี้ยนเสียงมาเป็น “ปางคอง” บางคนเล่าว่าที่บริเวณปางคองนี้เคยเป็นที่พักของช้างที่เข้ามาชักลากไม้ด้วย

ในวันที่ 21 มีนาคม 2545 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านปางคอง ซึ่งประกอบด้วยชาวไทยใหญ่ (ไต) ผสมปะโอ มีจำนวน 20 หลังคาเรือน และหมู่เชอแดงที่ย้ายมาจากบ้านป่าโหล บ้านชอบะ บ้านปางบอน จำนวน 12 หลังคาเรือน รวมทั้งสิ้นเป็น 32 หลังคาเรือน บ้านปางคองได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านยามชายแดน ตามโครงการจัดตั้งหมู่บ้านชาวไทยภูเขา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งทรงเมตตาให้การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านต่างๆ แก่ชาวบ้านปางคองแห่งนี้ต่อไป

เมื่อราวปี พ.ศ. 2510 ใกล้กับบ้านปางคอง มีบ้านชาวเชอดำ (แซแหล) ชื่อบ้านหลุบช้าง เป็นชื่อภาษาไทยใหญ่ (ไต) แปลว่า บ้านกระดุกช้าง (ภาษาไทยใหญ่-ไต คำว่า “หลุบ” หมายถึง กระดุก) เนื่องจากเมื่อมาตั้งชุมชนใหม่ๆ นั้น มีการพบกระดุกช้างป่าในพื้นที่ตั้งชุมชน บ้านหลุบช้างนี้ สมัยนั้นมีผู้นำชื่อ ปู่กำขมุ และยังมีบ้านชาวเชอดำ (แซแหล) อีกแห่งหนึ่งชื่อว่า “บ้านปางยล” มีผู้นำชุมชนชื่อ ปู่กำจะเขาะ ซึ่งในเวลาต่อมาชาวเชอดำทั้งสองหมู่บ้านนี้ได้ย้ายไปอยู่ที่แห่งอื่น คำว่า “ปางยล” นี้ มาจากการที่บริเวณนี้เคยเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวของกลุ่มคนเมือง หรือคนไทยภาคอื่นๆ ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยใหญ่ (ไต) ได้ที่เข้ามาพักทำงาน แถบนี้ชาวไทยใหญ่ (ไต) เรียกคนพวกนี้ว่า “คนยล” จึง

เรียกว่า “ปางยล” และคนไทยภาคกลางเพี้ยนเสียงเป็น “ปางยล” ในเวลาต่อมา ปัจจุบัน “ปางยล” ได้กลายเป็นที่พักอาศัยทำไร่ทำสวนของพวกมูเชอแดงบ้านป่าโหล ส่วนบริเวณพื้นที่บ้านหลุบช้างนั้นได้กลายเป็นลานสนามบินเฮลิคอปเตอร์ของทหารที่เข้ามาดูแลพื้นที่บ้านปางคอง

บ้านไม้กาย, หย่อมบ้าน อยู่ในตำบลนาปูป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านไม้กาย เป็นหย่อมบ้านชาวเผ่าปะโอแดง (ตองสู) หรือเรียกว่า “ปะโออ่อน” (ปะโอน้อย) ตั้งชื่อตามต้นไม้ที่เมื่อสัมผัสแล้วจะทำให้มีอาการคัน ซึ่งมีขึ้นอยู่มากบริเวณนี้ “ไม้กาย” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) คำว่า “กาย” หมายถึง คัน ดังนั้น “ไม้กาย” จึงหมายถึง ไม้ที่สัมผัสแล้วจะมีอาการคัน เช่น ไม้ใจกาย เป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง หากไปถูยางหรือเปลือกแล้วจะคัน เมื่อปี พ.ศ. 2542 ทางกรมไทยได้ยุบหย่อมบ้านแห่งนี้ โดยการผลักดันประชากรกลับไปฝั่งพม่า และมีบางส่วนได้แยกย้ายอพยพเข้ามาอยู่ริมฝั่งลำห้วยตรงข้ามกับหมู่บ้านป่าโหล และหมู่บ้านชาวไทยใหญ่อื่นๆ ขณะสำรวจข้อมูลช่วงปี พ.ศ. 2544-2545 บริเวณบ้านไม้กาย ได้กลายเป็นฐานปฏิบัติการของทหารไทยที่ปฏิบัติหน้าที่รักษาการณ์ชายแดน ไม่มีชาวบ้านอยู่อาศัยเหมือนเช่นเคย

2. ตำบลปางมะผ้า ประกอบด้วยหมู่บ้านและหย่อมบ้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

บ้านแม่ละนา, หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านแม่ละนา เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่หมู่บ้านอยู่ในที่ราบหุบเขาที่กว้างใหญ่ ชาวบ้านทำนา โดยมีลำน้ำไหลผ่านลัดเลาะนา คำว่า “แม่” ก็คือ ลำน้ำ “ละ” ก็คือ ลัด และ “นา” ก็คือ นาข้าว ถือเป็นชุมชนไทยใหญ่ที่เก่าแก่ชุมชนหนึ่งในอำเภอปางมะผ้า

บ้านปางคาม, หมู่บ้าน หมู่ที่ 2 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านปางคาม เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) “ปางคาม” ในภาษาไทยใหญ่ หมายถึง บริเวณที่หักเพื่อทำไร่ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ สมัยก่อนชาวไทยใหญ่จากบ้านไม้ลัน มาอาศัยทำไร่ทำสวน เลี้ยงสัตว์กันที่นี้ จนกระทั่งต่อมาได้มีคนอพยพมาอาศัยกันอยู่อย่างถาวรมากขึ้น และได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านหลักขึ้นมา จึงได้ใช้ชื่อหมู่บ้านว่า “ปางคาม” ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า หมู่บ้านปางคามเริ่มก่อตั้งในช่วงที่ทหารญี่ปุ่นถอยทัพออกจากประเทศไทย

บ้านน้ำจาง, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านปางคาม

บ้านน้ำจาง เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามลักษณะของรสชาติน้ำในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านที่จัดชิด ซึ่งภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า “น้ำจาง” เป็นชุมชนที่ก่อตั้งใหม่ไม่ถึง 10 ปี โดยชาวมูเซอแดงที่แตกแยกกันแล้วย้ายออกมาจากหมู่บ้านผาแดง

บ้านไม้สูง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 3 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านไม้สูง เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) ที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในอำเภอปางมะผ้า คาดว่ามีอายุกว่า 200 ปี ตั้งชื่อตามต้นไม้ที่มีขึ้นอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน “ไม้สูง” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) หมายถึง ต้นไทรชนิดหนึ่ง ไม้สูงและไม้ไผ่จะมีลักษณะลำต้นคล้ายกันมาก แต่ไม้สูงจะมีขนาดของใบที่ใหญ่กว่า

บ้านปางคามน้อย, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านไม้สูง

บ้านปางคามน้อย เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่ามูเซอดำที่อพยพเข้ามาอยู่ถาวรในราวปี พ.ศ. 2529 คำว่า “ปางคาม” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) หมายถึง บริเวณที่หักชั่วคราวเพื่อทำไร่ ทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์ ส่วนคำว่า “น้อย” นั้น หมายถึง ขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะมีชาวบ้านจำนวนไม่มากนักที่เดินทางเข้ามาอาศัยเพื่อทำไร่ทำสวน

หรือเลี้ยงสัตว์กันที่นี้ จึงได้เรียกกันว่า “ปางคามน้อย” คือมีขนาดพื้นที่เล็กและจำนวนประชากรน้อยกว่าบ้านปางคามหมู่ที่ 2 ในตำบลเดียวกันนั่นเอง

พวกชาวมูเซอดำ (แซแหล) จะเรียก บ้านปางคามน้อย ว่า “คะปี” ซึ่งหมายถึง บ้านเก่า เนื่องจากที่บริเวณนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของพวกชาวมูเซอดำมาก่อน จะย้ายไปที่อื่น แล้วจึงได้มีการหวนกลับมาตั้งชุมชนอยู่อาศัยกันที่นี้อีกครั้ง จึงเรียกกันว่า “บ้านเก่า” หรือ “คะปี” ตามภาษามูเซอดำ

บ้านจะโปะ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 4 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านจะโปะ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอดำ ตั้งชื่อตามผู้นำชื่อ “จะโปะ” เนื่องจากเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านนับถือ

พวกชาวมูเซอดำ (แซแหล) มูเซอแดง และชาวไทยใหญ่ (ไต) ในอดีตนิยมเรียกที่นี้ว่า “บ้านผิ้น้ำบ่อ” เนื่องจากที่บริเวณนี้มีบ่อน้ำแห่งหนึ่งที่ชาวบ้านเชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ กินแล้วจะทำให้มีจิตใจดี อยู่เย็นเป็นสุข หรือทำให้หายเจ็บป่วยได้ นอกจากนี้ ใกล้กับหมู่บ้านจะโปะ ยังมีถ้ำผีแมนที่ภายในถ้ำมีโลงศพ เศษกระดูก เครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยโบราณอยู่ข้างในด้วย

บ้านยาป่าแหน, หมู่บ้าน หมู่ที่ 5 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านยาป่าแหน เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามผู้นำที่ชื่อ “ยาป่าแหน” เนื่องจากเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านนับถือ

พวกชาวมูเซอแดงที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปางมะผ้ายังนิยมเรียกที่นี้อีกชื่อหนึ่งว่า “ปะแต๊ะแนะ” ส่วนพวกมูเซอดำจะเรียกว่า “ปากาแต๊ะแนะ” ซึ่งหมายถึง อิงอ่าง กบ หรือเขียด ทั้งนี้เพราะบริเวณนี้เมื่อมาตั้งชุมชนอยู่ใหม่ๆ เคยชุกชุมไปด้วยอิงอ่าง กบ เขียดต่างๆ มากมาย คนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังว่า พวกมันชอบร้องเสียงดังน่ารำคาญมาก ซึ่งสมัยนั้นชาวมูเซอจะไม่กิน

อิงอ่าง กบ หรือเซียดเป็นอาหาร เนื่องจากสัตว์เหล่านี้ แลดูน่าเกลียด น่าขยะแขยง (ภาษามูเซอแดงเรียกว่า “อะเว”)

บ้านผาเจริญ, เป็นห่อมบ้านบริวารของหมู่บ้านยาป่าแหน อยู่ห่างหมู่บ้านยาป่าแหน 2 กิโลเมตร

บ้านผาเจริญ เป็นห่อมบ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง โดยชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ได้พากันแยกตัวออกจากหมู่บ้านยาป่าแหน ประมาณ ปี พ.ศ. 2530 เนื่องจากมีความขัดแย้งกันกับกลุ่มผู้นับถือศาสนาตั้งเดิม ในหมู่บ้านยาป่าแหน แต่เดิมบริเวณพื้นที่บ้านผาเจริญ มีชื่อเรียกว่า “เอ็งผักเลน” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) มีความหมายดังนี้ “เอ็ง” หมายถึง แอ่งน้ำ “ผักเลน” หมายถึง ผักชนิดหนึ่งนำมาปรุงอาหารกินได้ เจ้าหน้าที่เห็นว่า หากใช้ชื่อนี้มาตั้งเป็นชื่อชุมชนคงไม่ไพเราะและสื่อความหมายกับคนไทยภาคกลางไม่ได้ เพราะเกรงว่าคนไทยภาคกลางจะไม่เข้าใจชื่อเรียก “เอ็งผักเลน” จึงได้เปลี่ยนชื่อชุมชนมาเป็น “บ้านผาเจริญ” แทน

บ้านผาแดง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 6 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านผาแดง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ เนื่องจากใกล้กับบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีหน้าผาสีแดงขนาดใหญ่ตั้งตระหง่านอยู่

บ้านไม้ลั่น, หมู่บ้าน หมู่ที่ 7 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านไม้ลั่น เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ ตั้งชื่อตามต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มีขึ้นอยู่ทั่วไปบริเวณหมู่บ้าน ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า “ไม้ลั่น” ลักษณะลำต้นมีข้อคล้ายไม้ไผ่ แตกกิ่งก้านตลอดทั้งลำ

บ้านห้วยเฮี้ยะ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 8 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านห้วยเฮี้ยะ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอดำ

ตั้งชื่อตามลักษณะของลำห้วยที่มีไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกไม้ไผ่ชนิดนี้ว่า “ไม้เฮี้ยะ” ขึ้นตามลำห้วยมากมาย

พวกมูเซอดำ (แซเหล) นิยมเรียกที่นี้อีกชื่อหนึ่งว่า “นาปู่” ตามสำเนียงเสียงภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า “น้ำปู่” ซึ่งหมายถึง น้ำโปง เพราะหมู่บ้านอยู่ใกล้กับบริเวณลำห้วยที่มีดินโปง (ดินเค็ม) ที่สัตว์ชอบกินนั่นเอง

บ้านลูกข้าวหลาม, หมู่บ้าน หมู่ที่ 9 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านลูกข้าวหลาม เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอดำ ตั้งชื่อตามลักษณะของหุบเขา ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกลักษณะพื้นที่เป็นหลุมบ่อว่า “ลูก” และบริเวณนี้มีไม้ไผ่ที่นำมาเผาทำข้าวหลามมาก จึงเรียกว่า “ลูกข้าวหลาม”

บ้านผาเผือก, หมู่บ้าน หมู่ที่ 10 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านผาเผือก เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอดำ ตั้งชื่อตามลักษณะของภูมิประเทศที่บริเวณใกล้หมู่บ้านมีหน้าผาสีขาวขนาดใหญ่มองเห็นเด่นอยู่ ภาษาไทยใหญ่ เรียก “สีขาว” ว่า เผือก พวกชาวมูเซอดำจะเรียกบ้านนี้ว่า “ฮากอปา” หมายถึง ชุมชนที่อยู่ใกล้ถ้ำ

บ้านบ่อไคว้, หมู่บ้าน หมู่ที่ 11 อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านบ่อไคว้ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอดำ ตั้งชื่อตามลักษณะของพื้นที่หมู่บ้านที่มีบ่อน้ำ และคันไคว้ ขึ้นอยู่ริมบ่อน้ำ (คันไคว้ เป็นไม้ยืนต้น ลำต้นใหญ่ ขอบอยู่ริมน้ำ ยอดนำมาปรุงอาหารกินได้ เชื่อว่าเป็นยาสมุนไพรรักษาโรคได้ด้วย)

ในอดีตชาวไทยใหญ่ (ไต) และชาวมูเซอดำ (แซเหล) นิยมเรียกที่นี้ว่า “ปางแปก” ซึ่งเป็นคำในภาษาไทยใหญ่ (ไต) มีความหมายดังนี้ “ปาง” หมายถึง ที่

พักอาศัยชั่วคราว ส่วนคำว่า “แปก” หมายถึง ต้นสน (คนเมือง/ภาษาคำเมือง เรียก ต้นสน ว่า “ไม้เกียะ”) เพราะที่แห่งนี้เคยเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวเพื่อทำไร่ และมีไม้สนขนาดใหญ่ขึ้นอยู่มากมาย จึงเรียกกันว่า “ป่าแปก”

3. ตำบลสบป่อง ประกอบด้วยหมู่บ้าน และหย่อม บ้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

บ้านสบป่อง, หมู่บ้าน และตำบล หมู่ที่ 1 อยู่ในตำบล สบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านสบป่อง เป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทยใหญ่ คนเมือง คนจีน มุสลิมและชาวเขาอาศัยปะปนกัน “สบป่อง” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) คำว่า “สบ” หมายถึง ปาก ส่วนคำว่า “ป่อง” หมายถึง การไหลมาพบเจอกันของ ลำน้ำสองสาย “สบป่อง” จึงหมายความว่ารวมกันได้ว่า บริเวณปากทางที่ลำน้ำสองสาย (คือ ลำน้ำนางและลำน้ำแม่อุ้มอง) ไหลมาบรรจบรวมกันเป็นสายเดียว

บ้านสบป่องตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ. 2500 โดยชาวบ้านจากอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เดินทางมาล่าสัตว์ และพบที่ทำกินบริเวณลำน้ำนางกับลำน้ำแม่อุ้มอง ไหลมาบรรจบกัน จึงได้กลับไปชักชวนญาติพี่น้องจากบ้านทุ่งยาวเข้ามาอยู่อาศัย และต่อมาได้มีคนอพยพเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งได้ขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่เช่นในปัจจุบัน

บ้านแม่หมูไทยใหญ่, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านสบป่อง

บ้านแม่หมูไทยใหญ่เป็นหย่อมบ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) เดิมแถบนี้เคยมีแม่หมูป่าตัวใหญ่พาลูกหากินอยู่บริเวณนี้ ต่อมาชาวไทยใหญ่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยที่นี่ จึงเรียกว่า “บ้านแม่หมูไทยใหญ่” คำว่า “แม่หมู” ยังเป็นชื่อของลำน้ำที่ไหลผ่านชุมชนแห่งนี้อีกด้วย

บ้านแม่กลางจันทร์, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านสบป่อง

บ้านแม่กลางจันทร์เป็นหย่อมบ้านที่มีคนอาศัยอยู่ปะปนกันทั้งชาวม้ง (แม้ว) ไทยใหญ่ และคนเมือง คำว่า “แม่กลางจันทร์” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) ที่ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ คำว่า “แม่กลาง” หมายถึง ลำน้ำนาง ส่วนคำว่า “จันทร์” มาจากภาษาไทยใหญ่ (ไต) ว่า “จัน” หมายถึง บริเวณที่ลาดชัน รวมกันได้ว่า บริเวณริมฝั่งลำน้ำนางที่ลาดชัน เหตุที่ตั้งชื่อบ้านเช่นนี้ เพราะชุมชนอพยพเข้ามาอยู่ใกล้ริมฝั่งลำน้ำนางที่ลาดชันนั่นเอง

บ้านน้ำฮู, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านสบป่อง

บ้านน้ำฮูเป็นหย่อมบ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อาศัยอยู่ปะปนกับคนเมือง และม้ง ตั้งชื่อตามลักษณะของลำน้ำที่ไหลออกมาจากภูหินเชิงเขาสูงใหญ่ใกล้ชุมชน คำว่า “น้ำฮู” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) หมายถึง น้ำที่ไหลออกมาจากภู

บ้านน้ำริน, หมู่บ้าน หมู่ที่ 2 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านน้ำริน เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้งชื่อตามการทำรงรินน้ำด้วยไม้ไผ่ของคนเดินทางในอดีต มีเรื่องเล่ากันว่า พวกพ่อค้าวัวต่าง ม้าต่าง รุ่งลงหลู่ (เสียชีวิตแล้ว) จะมาทำรงไม้ไผ่รินน้ำไว้ใช้ที่นี่ยามพักเหนื่อย ขณะเมื่อเดินเท้าผ่านไปมา ช่วงระหว่างอำเภอปายกับอำเภอปางมะผ้า ต่อมาพวกชาวเขาเผ่าลีซออพยพมาอยู่ที่นี่จึงเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “บ้านน้ำริน”

บ้านไร่, หมู่บ้าน หมู่ที่ 3 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านไร่ เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) อาศัยปะปนกับชาวเขาเผ่าลีซอ คนเมือง ม้ง และอื่นๆ ตั้งชื่อตามลักษณะการทำมาหากิน ด้วยสมัยก่อนนั้น พื้นที่บริเวณแถบนี้เคยเป็นไร่นาที่ชาวบ้านเดินทาง (ด้วยเท้า) เข้ามาใช้พื้นที่ทำเป็นกระท่อมอาศัยพักแรม เพื่อทำการ

เพาะปลูกข้าว และพืชผักต่างๆ และต่อมาได้มีการอพยพของผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยกันเพิ่มมากขึ้น เกิดการขยายตัวเป็นชุมชนหลักถาวรขึ้นมา จึงได้เรียกกันว่า “บ้านไร่” จนกระทั่งปัจจุบันนี้

บ้านน้ำบ่อสะเป, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านไร่

บ้านน้ำบ่อสะเป เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้งชื่อตามลักษณะการพบบ่อน้ำที่โคนต้นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “ไม้สะเป” ซึ่งไม้สะเปนี้ ชาวไทยใหญ่อือเป็นไม้มงคล มักนิยมเก็บยอดอ่อนเพื่อนำไปทำบุญที่วัด

บ้านหนองผาจ้ำ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 4 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านหนองผาจ้ำ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่มีหนองน้ำ และหน้าผาอยู่ติดกัน (ใกล้กัน) หนองผาจ้ำมาจากเสียงภาษาไทยใหญ่ (ไต) ว่า “หนองผาจัม” คำว่า “จัม” หมายถึง อยู่ใกล้ติด, ติดกัน

บ้านแม่อุมอง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 5 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านแม่อุมอง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงขาว ตั้งชื่อหมู่บ้านตามลำน้ำแม่อุมอง คำว่า “แม่อุมอง” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) มีความหมายดังนี้ “แม่” หมายถึง แม่น้ำหรือลำห้วยใหญ่ “อุมอง” หมายถึง ส่วนที่นูนออกมา (เต้า) ของโหม่ง (เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งทำด้วยโลหะ ไซตี) ชาวกะเหรี่ยงนิยมเรียกที่นี้ว่า “แม่อุมองคี” หมายถึง บริเวณต้นน้ำแม่อุมอง

บ้านลูกปากกือ, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านแม่อุมอง

บ้านลูกปากกือ เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงขาว ตั้งชื่อตามลักษณะธรรมชาติ “ลูกปากกือ” เป็นคำภาษาไทยใหญ่ (ไต) “ลูก” หมายถึง หลุม หรือ บ่อ ส่วนคำว่า “ปากกือ” คือ บริเวณที่มีต้นกือขึ้นมาก ต้น

กือ เป็นต้นปาล์มป่าชนิดหนึ่ง ใบของมันสามารถนำมามุงหลังคาบ้านได้ ชาวกะเหรี่ยงนิยมเรียกที่นี้ว่า “แม่แพคี” ซึ่งคำว่า “แม่แพ” ภาษากะเหรี่ยง หมายถึง ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ส่วนคำว่า “คี” หมายถึง บริเวณต้นน้ำ “แม่แพคี” จึงหมายความว่า บริเวณต้นน้ำที่มีไม้แม่แพขึ้นอยู่ทั่วไป

บ้านหนองขาว, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านแม่อุมอง

บ้านหนองขาว เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ที่อพยพมาจากหมู่บ้านปายาง เขตอำเภอปาย เมื่อปี พ.ศ. 2542 เข้ามาอยู่ใกล้บ้านลูกปากกือห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร มีจำนวน 15 หลังคาเรือน ประชากร 68 คน (ชาย 40 คน หญิง 28 คน) และได้มีมูเซอแดงจากบ้านผาแดง-น้ำจาง มาอยู่เพิ่มอีก 3 หลังคาเรือน ประชากร 13 คน (ชาย 7 คน หญิง 6 คน) ทั้งนี้เพื่อหาที่ทำกินใหม่ที่ดีกว่าที่เดิม “ปายาง” เป็นชื่อชุมชนเก่าของกลุ่มที่อพยพมาจากอำเภอปาย หมายถึง บริเวณที่มีต้นยางขึ้นมาก ส่วนชื่อของบริเวณที่พวกเขาอยู่ที่มีชื่อเรียกกันว่า “หนองขาว” นั้น เนื่องจากมีลักษณะของพื้นที่เป็นแอ่งลาดเอียง เมื่อฝนตกได้พัดพาดินตะกอนสีขาวจากภูเขาไหลลงมาจากหน้าดินจนมองดูพื้นดินเป็นสีขาวทั่วไปจึงได้เรียกกันว่า “หนองขาว” ขณะที่พวกเขาจะเรียกที่นี้ว่า “โหน่วาปู” ซึ่งหมายถึง บริเวณหนองน้ำที่มีรู

บ้านกีดสามสิบ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 6 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านกีดสามสิบ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ “กีดสามสิบ” เป็นภาษาคำเมือง หมายถึง บริเวณที่มีรูเหวลึกลงไปในพื้นที่สามสิบรู (มีความหมายเชิงเปรียบเทียบว่ามีรูเหวลึกจำนวนมาก)

บ้านนาอ่อน เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านกีดสามสิบ

บ้านนาอ่อน เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้ง

ชื่อตามลักษณะที่ทำกิน คือ มีพื้นที่นาจำนวนเล็กน้อย “นาอ่อน” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) คำว่า “นา” หมายถึง พื้นที่ราบลุ่มที่ปลูกข้าว ส่วนคำว่า อ่อน หมายถึง เล็ก น้อย

บ้านหนองตอง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 7 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านหนองตอง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้งชื่อตามลักษณะหนองน้ำที่มีผักชนิดหนึ่งขึ้นมาก ภาษาไทยใหญ่ (ไต) เรียกว่า “ผักเคียวตอง” สามารถนำมาปรุงอาหารกินได้ พวกชาวลีซอนิยมเรียกที่นี่ว่า “หะกาเมียะ” หมายถึง บริเวณพื้นที่ซึ่งมีหินปูนอยู่ทั่วไป

บ้านแม่หลิว, หมู่บ้าน หมู่ที่ 8 อยู่ในตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านแม่หลิว เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ ตั้งชื่อตามลำห้วยที่เล่ากันว่า เคยพบแม่หลิวป่าตัวใหญ่ พาลูกหากินอยู่บริเวณนี้ เมื่อชาวลีซอพยพเข้ามาอยู่จึงเรียกกันว่า “บ้านแม่หลิว”

บ้านแม่หลิวตั้งราวปี พ.ศ. 2526 โดยชาวลีซอ จากบ้านดงมะไฟ ประมาณ 13 หลังคาเรือน ได้ย้ายมาหาที่ทำกิน และพบว่าบริเวณลำห้วยแม่หลิวมีที่ราบกว้างขวางเหมาะแก่การเพาะปลูกทำมาหากิน จึงได้ตั้งชุมชนอยู่ที่นี่ ต่อมาได้มีลีซอจากที่อื่นๆ ทั้งจากเขตไทยและพม่าอพยพเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก

บ้านดงมะไฟ, เป็นหย่อมบ้านบวเียรของบ้านแม่หลิว

บ้านดงมะไฟ เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ผสมกับชาวเขาเผ่าลีซอ “ดงมะไฟ” หมายถึง บริเวณที่มีต้นมะไฟป่าขึ้นมากมาย (มะไฟป่า เป็นไม้ยืนต้น ผลสามารถเก็บมากินได้)

4. **ตำบลถ้ำลอด** ประกอบด้วยหมู่บ้านและหย่อมบ้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

บ้านถ้ำลอด, หมู่บ้าน และตำบล หมู่ที่ 1 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านถ้ำลอด เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2512 ตั้งชื่อตามถ้ำขนาดใหญ่ที่มีลำน้ำลงไหลลอดผ่าน ภายในถ้ำเป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาว นกนางแอ่น และฝูงปลาหมู (ชื่อท้องถิ่นของปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง) จำนวนมาก มีหินงอกหินย้อยที่มีความสวยงามแปลกตาน่าชม นอกจากนี้ ยังมีโลงผีแมน ภาพเขียนสีผาผนัง เศษกระดูกและเครื่องมือเครื่องใช้ (หม้อดิน) ของมนุษย์สมัยโบราณด้วย คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า หากใครเข้าไปแล้ว นำสิ่งของผีแมนออกมาจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายได้ ตัวถ้ำอยู่ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอปางมะผ้า มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ถ้ำน้ำลอด” แต่เดิมชาวบ้านจะเรียกถ้ำแห่งนี้ว่า “ถ้ำโหลง” และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านถ้ำโหลง (“โหลง” เป็นภาษาไทยใหญ่-ไต หมายถึง ใหญ่) และบางครั้งชาวบ้านทั่วไปจะเรียกหมู่บ้านถ้ำลอดนี้เพียงสั้นๆ ว่า “บ้านถ้ำ”

บ้านแสนคำลือ, หมู่บ้าน หมู่ที่ 2 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านแสนคำลือ เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามผู้นำที่ชื่อ “แสนคำลือ” (เสียชีวิตแล้วที่บ้านวนาหลวง)

บ้านแอโก, เป็นหย่อมบ้านบวเียรของหมู่บ้านแสนคำลือ

บ้านแอโก เป็นหย่อมบ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามผู้นำที่ชื่อ “แอโก” ชาวมูเซอแดงมักเรียกบริเวณที่ตั้งบ้านแอโกว่า “แม่ลาโหลง” คำว่าแม่ลาโหลงนี้มีความหมายได้สองอย่าง คือ แม่น้ำลำใหญ่ เพราะบ้านแอโกอยู่ติดลำน้ำลำใหญ่ และแม่เสือใหญ่ เพราะเมื่อมาตั้งหมู่บ้านใหม่ๆ บริเวณนี้มีแม่เสือดาวใหญ่ๆ ชุกชุมมาก

(คำว่า “ลา” ในภาษามูเซอแดง หมายถึง เสือ) พ่อเฒ่ามูเซอแดงเล่าให้ฟังว่า เมื่อแรกมาตั้งหมู่บ้านนั้น เสือใหญ่ชอบมากัดกินสัตว์เลี้ยง ชาวบ้านได้ล่าเสือด้วยปืน หรือบางครั้งก็แอบเอายาเบื่อไปวางใส่ในซากสัตว์ที่ถูกเสือกัดตาย เมื่อเสื่อย้อนกลับมากินซากสัตว์นั้น เสือก็ถูกยาเบื่อตายไปด้วย บางคืนจะมีเสือถูกยาเบื่อตายจุดเดียวกันหลายตัวก็มี ซึ่งเสือก็เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่ชาวมูเซอแดงไม่กินเป็นอาหารเนื่องจากความขยะแขยง น่ารังเกียจ (ภาษามูเซอแดง ใช้คำว่า “อะเว”) เพราะเสือกินซากสัตว์ต่างๆ ชาวมูเซอแดงจึงมีความเชื่อว่าเนื้อเสือนั้นสกปรกไม่น่ากิน

บ้านวนาหลวง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 3 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านวนาหลวง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สมัยก่อนบริเวณนี้มีป่ารกทึบ มีไม้ใหญ่ขึ้นหนาแน่น ชาวไทยใหญ่เรียกที่นี่ว่า “ลิ่งโหลง” คำว่า “ลิ่ง” หมายถึง ป่าทึบ และคำว่า “โหลง” หมายถึง ใหญ่ ต่อมาเจ้าหน้าที่ทางการของไทยเกรงว่าคนจะไม่ทราบความหมายของคำว่า “ลิ่ง” จึงเปลี่ยนมาเป็นคำว่า “วนาหลวง” แทนคำว่า “ลิ่งโหลง”

บ้านผามอน, หมู่บ้าน หมู่ที่ 4 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านผามอน เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามตำนานที่เล่าขานกันว่า สมัยก่อนเคยมีการนำไหม่ง (เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่ใช้ตีทำด้วยโลหะ ภาษไทยใหญ่ เรียกว่า “มอง”) ไปแอบซ่อนไว้ในถ้ำซอกหน้าผาใกล้กับที่ตั้งหมู่บ้าน บ้างว่ามีการค้นพบไหม่งที่ถ้ำหน้าผาตั้งเด่นใกล้หมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) จึงเรียกที่นี่ว่า “ผามอง” ต่อมาคนไทยภาคกลางเพี้ยนเสียงเป็น “ผามอน” ชาวกระเหรี่ยงนิยมเรียกที่นี่ว่า “ผามอนดี” หมายถึง บริเวณต้นน้ำผามอน

บ้านเมืองแพม, หมู่บ้าน หมู่ที่ 5 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านเมืองแพม เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงขาว ตั้งชื่อตามหลักฐานที่ว่า ที่บริเวณแห่งนี้เคยเป็นชุมชนที่เจริญมาก่อน เนื่องจากพบเศษอิฐหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมาย ชาวบ้านจึงเชื่อกันว่าที่นี่เคยเป็นบ้านเมืองมาก่อน อีกทั้งบริเวณนี้ยังมีผักแปม (ชื่อตามภาษาไทยใหญ่-เป็นผักมีรสค่อนข้างขม ชอบอยู่ตามริมน้ำ มักกินกับลาบ) ขึ้นมากมาย จึงเรียกกันว่า “บ้านเมืองแพม” ต่อมาเพี้ยนเสียงเป็น “บ้านเมืองแพม” ชาวกระเหรี่ยงนิยมเรียกที่นี่ว่า “เมืองแพมดี” หมายถึง บริเวณต้นน้ำเมืองแพม

บ้านห้วยแห้ง, หมู่บ้าน หมู่ที่ 6 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านห้วยแห้ง เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง⁹ ชุมชนแห่งนี้ตั้งชื่อตามลำห้วยที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน เนื่องจากในฤดูแล้งน้ำในลำห้วยแห่งนี้ จะมีน้ำไหลรินน้อยเกือบแห้งสนิท จึงเรียกกันว่า “ห้วยแห้ง”

บ้านห้วยหลวง, เป็นหย่อมบ้านบริวารของบ้านห้วยแห้ง อยู่ห่างจากบ้านห้วยแห้งประมาณ 4 กิโลเมตร

บ้านห้วยหลวง เป็นหย่อมบ้านชาวไทยใหญ่ ตั้งชื่อตามลำน้ำลางน้อย ชุมชนตั้งอยู่ทางตอนบนของลำน้ำลางน้อย จึงเรียกว่า บ้านห้วยหลวง ซึ่งหมายถึง บ้านที่อยู่ทางหัวของลำน้ำลางน้อยนั่นเอง

พวกมูเซอแดงที่อยู่ใกล้เคียงกันจะเรียกบ้านห้วยหลวงว่า “แม่ลาแธ” หมายถึง แม่น้ำลางแห้ง คือ มีน้ำไม่มากในฤดูแล้ง ทั้งนี้เพราะลำน้ำลางนั้นมีลำน้ำลางใหญ่ และลำน้ำลางน้อย บ้านแอกจะอยู่ติดลำน้ำลางใหญ่ ส่วนบ้านห้วยหลวงจะอยู่ใกล้กับลำน้ำลางน้อย

บ้านแอลา, หมู่บ้าน หมู่ที่ 7 อยู่ในตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านแอลา เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ตั้งชื่อตามผู้นำที่ชื่อ “แอลา” (เสียชีวิตแล้ว) เนื่องจากเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

หมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอปางมะผ้าที่กล่าวมานี้ เกือบทั้งหมดล้วนเป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งขึ้นมาได้ไม่นาน โดยพวกชาวเขาเผ่าลีซอ มูเซอดำ มูเซอแดง และม้ง ซึ่งได้มีการอพยพกันเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าว หมู่บ้านส่วนใหญ่ (รวมทั้งบ้านชาวไทยใหญ่หลายแห่งด้วย) มักจะก่อตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ก็มีหมู่บ้านชาวไทยใหญ่บางแห่งที่มีอายุชุมชนเก่าแก่เกินกว่า 100 ปี เช่น บ้านไม้ลัน บ้านไม้สูง บ้านแม่ละนา และบ้านนาปู่ป้อม ซึ่งบ้านเก่าแก่เหล่านี้ แต่เดิมจะมีจำนวนหลังคาเรือนไม่มากเหมือนเช่นในปัจจุบัน การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากต้องเดินทางด้วยเท้า

หากวิเคราะห์ถึงที่มาของชื่อและความหมายของชุมชนที่อยู่ในอำเภอปางมะผ้าปัจจุบันแล้วพบว่า ชุมชน (หมู่บ้านและหย่อมบ้าน) ทั้งสิ้น 57 แห่ง มีการตั้งชื่อตามลักษณะทางธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อมมากถึง 50 แห่ง แบ่งเป็นภาษาไทยใหญ่ (ไต) 41 ชื่อ ภาษาคำเมืองล้านนา 1 ชื่อ (คือ กัดสามสิบ) และเป็นภาษาไทยกลาง 8 ชื่อ (คือ ผาเจริญ น้ำริน บ้านไร่หนองขาว ตงมะไฟ ถ้ำลอด วนาหลวง ห้วยแห้ง) ส่วนอีก 7 แห่งเป็นภาษาชนเผ่ามูเซอตั้งชื่อชุมชนตามชื่อผู้นำที่ชาวบ้านนับถือ ประกอบด้วยชุมชนมูเซอแดง 6 แห่ง (คือ ซอแบะ ป่าโหล จะโป่ ยาป่าแหน แสนคำลือ แอโก) และมูเซอดำ-แซแหล 1 แห่ง (คือ จะโป)

ชุมชนบางแห่งมีชื่อเรียกได้แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์อยู่ในท้องถิ่นนั้น โดยกลุ่มชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมมักจะมีอิทธิพลทางภาษาต่อการตั้งชื่อชุมชนที่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มชนที่มีพลังทางวัฒนธรรมน้อยกว่า และชื่อชุมชนหนึ่งๆ อาจมีชื่อเรียก

ชุมชนตามภาษาถิ่นของชนเผ่าได้แตกต่างกันไป เช่น พวกมูเซอแดงจะเรียก “บ้านแอโก” ว่า “แม่ลาโหลง” และเรียก “บ้านยาป่าแหน” ว่า “ปะเต๊ะแนะ” เป็นต้น พวกชาวเผ่ามูเซอนิยมใช้ชื่อผู้นำที่ตนเคารพนับถือมาตั้งเป็นชื่อชุมชนที่อยู่อาศัยมากกว่าชนเผ่ากลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะพวกมูเซอแดงจะนิยมใช้ชื่อผู้นำที่ตนเคารพนับถือมาตั้งเป็นชื่อชุมชนมากกว่าพวกมูเซอดำ และการที่ชื่อของชุมชนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางภาษามาจากชาวไทยใหญ่ (ไต) ที่มักจะเรียกชุมชนเหล่านั้นตามลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะทางธรรมชาติที่โดดเด่น หรือตั้งตามลักษณะของรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เนื่องจากในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐฉานของพม่า ซึ่งมีวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ดำรงอยู่และพัฒนาสืบเนื่องมายาวนาน จึงทำให้มีอิทธิพลด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองสูงกว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชนเผ่าอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภายหลัง

ผลจากการศึกษาหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีในอำเภอปางมะผ้าแสดงให้เห็นว่าพื้นที่อำเภอปางมะผ้า เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาแล้ว ทั้งนี้ ได้มีการสำรวจค้นพบถ้ำผีแมน (ถ้ำที่มีโลงไม้ เศษเครื่องดินเผา สิ่งของเครื่องใช้และกระดูกของมนุษย์สมัยโบราณอยู่ภายในถ้ำ) จำนวนมากมายนับร้อยแห่งกระจายกระจายในพื้นที่อำเภอปางมะผ้า นอกจากนี้ ยังมีการค้นพบเครื่องมือหินจำนวนมากตามเนินเขา และเพิงผาถ้ำต่างๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนว่า เคยมีเผ่าพันธุ์มนุษย์อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอปางมะผ้าตั้งแต่สมัยยุคหินแล้ว โดยที่ปัจจุบันยังไม่มีนักวิจัยคนใดสามารถระบุได้แน่ชัดว่าชนกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่เคยเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่อำเภอปางมะผ้าก่อนที่วัฒนธรรมของไทยใหญ่และชาวเขาจะปรากฏ เผ่าพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตหายไปไหน รวมไปถึงคำถามที่ว่าพวกเขามีชื่อเรียกชุมชนกันหรือไม่ และเรียกกันว่าอย่างไร

ผู้เขียนหวังว่าชื่อและตำนานความหมายของชุมชนในเขตอำเภอปางมะผ้าที่ได้รวบรวมไว้นี้ จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่สามารถช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพของชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐานต่อการดำเนินการพัฒนาและการศึกษาวิจัยขั้นลึกในภายหน้าต่อไป

เชิงอรรถท้ายบท

- 1 ข้อมูล : ที่ว่าการอำเภอปางมะผ้า ธันวาคม 2547
- 2 หมู่บ้าน คือ ชุมชนหลักที่ได้รับการประกาศจากกระทรวงมหาดไทยกำหนดพื้นที่เป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเพื่อประโยชน์ในการปกครองพัฒนา บริการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่วนหย่อมบ้าน คือ ชุมชนบริวารของหมู่บ้านหลัก
- 3 เขาเป็นคนเชื้ออารีแก่คนทั้งหลาย จิตใจดี ชาวบ้านจึงนับถือกันทั่วไป เมื่อเก็บข้อมูลเดือนธันวาคม 2547 พ่อเฒ่าขอเบะยังมีชีวิตอยู่
- 4 เขาเป็นคนที่มีความดี มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน ชาวบ้านจึงรักเคารพ และยอมรับให้เขาเป็นผู้นำชุมชน เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2545 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ที่บ้านปางคอง หมู่ 12 พื้นที่ตำบลนาปู่ป้อม พ่อเฒ่าปาโหลได้พาชาวมุเซอแดงเดินทางมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จครั้งนี้ด้วย แถบออกกับผู้เขียนว่ามีอายุกว่า 80 ปีแล้ว ส่วนพ่อเฒ่าขอเบะนั้นมีอายุมากกว่าแกไม่กี่ปี
- 5 จะโปเป็นคนดี ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน ปี พ.ศ. 2547 ลูกชายของจะโปได้รับเลือกตั้งเป็นกำนันตำบลปางมะผ้า และหลานชายของจะโปได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ขณะสำรวจข้อมูลเมื่อเดือนธันวาคม 2547 พ่อเฒ่าจะโปยังมีชีวิตอยู่ สุขภาพแข็งแรง สามารถทำงานได้เป็นปกติ
- 6 ยาป่าแหนชอบช่วยเหลือชาวบ้าน จิตใจดี ขณะสำรวจข้อมูลเมื่อเดือนธันวาคม 2547 พ่อเฒ่ายาป่าแหนยังมีชีวิตอยู่ สุขภาพแข็งแรง สามารถทำงานได้เป็นปกติ ต่อมาเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548 พ่อเฒ่ายาป่าแหนได้เสียชีวิตที่หมู่บ้านยาป่าแหน และมีพิธีเผาศพวันที่ 14 มกราคม 2548 ปกติชาวมุเซอแดงจะทำการฝังศพคนตาย แต่เหตุที่ต้องเผาศพพ่อเฒ่ายาป่าแหนนั้นเป็นเพราะ เขามีเชื้อสายเป็นคนเผ่าลีซอ จึงต้องประกอบพิธีตามอย่างชนเผ่าลีซอที่ทำการเผาศพคนตาย
- 7 แสนคำลือเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านมุเซอแดงในเขตอำเภอปางมะผ้าทั่วไปนับถืออย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีน้ำใจที่ดีงาม กล้าหาญ ชาวมุเซอแดงเล่าขานกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับแสนคำลือด้วยความคุ้นเคย ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2513 พระองค์เคยเสด็จมาเยี่ยมชาวมุเซอแดงบ้านแอโก และบ้านแสนคำลือ แสนคำลือได้นำแดง และเหล่าตองยา แซ่ตั่วยกระตูกเสื่อ เขากวางอ่อนทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย กล่าวกันว่าสมัยนั้นชาวมุเซอแดงแม่ฮ่องสอน ทุกคนล้วนอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของแสนคำลือทั้งสิ้น พวกมุเซอแดงจะเรียกหมู่บ้านนี้เป็นภาษาของตนว่า “ปู่แสนคะเขาะ” ซึ่งแปลว่า หมู่บ้านปู่แสน
- 8 เขาเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ เนื่องจากมีจิตใจโอบอ้อมอารี มีคุณธรรม ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน พ่อเฒ่าแอโก เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2545
- 9 ผู้นำคนแรกที่พาชาวมุเซอแดงอพยพมาอยู่ที่บ้านห้วยแห้ง ชื่อว่า “จะแสด” จะแสดเป็นน้องชายของแอโก (ผู้นำชาวมุเซอแดงคนหนึ่ง)

แผนที่และเอกสารอ้างอิง

ข้อมูลสถิติจากบอร์ด เอกสาร แผนที่โปสเตอร์ ที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ณ ที่ว่าการอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

สู่..ปางมะผ้า..เพชรแห่งเมืองสามหมอก เอกสารประกอบพิธีเปิดอาคารที่ว่าการกิ่งอำเภอปางมะผ้า 25 มกราคม พ.ศ. 2533, มปท.

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. นายผัด มะลิตวง หมอเมืองบ้านสบป่อง (หมอเมือง คือ ผู้นำด้านประเพณี พิธีกรรมดั้งเดิมของชาวไต-ไทยใหญ่)
2. นายมณี เสลาสุวรรณ กำนันตำบลถ้ำลอด
3. นายพรมชัย คำเขียว กำนันตำบลปางมะผ้า
4. นายสนั่น สุปิ่นะ กำนันตำบลสบป่อง
5. นายอินทนู นันทวิริยะชัย กำนันตำบลนาปู่ป้อม
6. นายทรงชัย สุวัฒน์นะ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอปางมะผ้า
7. นายจันทร์ นันทวิริยะชัย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอปางมะผ้า
8. นายวันชัย หรือจะวะ ชาวมุเซอแดงบ้านปางคอง
9. นายชำนาญ ไพรเกตุสิริ ชาวมุเซอดำบ้านจำโป
10. พ่อเผ่าหนวด (พ่อเผ่าละวิน) บ้านหัวกลาง
11. นายธนุพล กมลชนก ผู้ใหญ่บ้านดอยคู
12. นายอาทิตย์ ไรจน์สันติ ผู้ใหญ่บ้านโง้งหลวง
13. นายพิทักษ์ แสงเสริมศิริ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่อุ้มอง
14. นายสมเพชร รัตนอารยธรรม ผู้ใหญ่บ้านเมืองแพม
15. นายตีบ นวลคำ สารวัตรกำนันตำบลสบป่อง (อดีตผู้ใหญ่บ้านน้ำริน)
16. นายจรินทร์ อภิรักษ์น้ำริน อส. อำเภอปางมะผ้า ชาวบ้านน้ำริน
17. ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านต่างๆ และชาวอำเภอปางมะผ้าทุกท่านที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีต ผู้เขียนขอภัยที่ไม่สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมดทุกท่าน